

Европейски икономически
и социален комитет

РЕЗОЛЮЦИЯ

**Предложения на ЕИСК за реконструкция и възстановяване след кризата с COVID-19:
„ЕС трябва да се ръководи от принципа, че Съюзът трябва да се разглежда като общност
с обща съдба.“**

**въз основа на работата на
подкомитета „Възстановяване и реконструкция след COVID-19“**

**Докладчици: Petr Zahradník (I гр.)
Stefano Palmieri (II гр.)
Jan Dirx (III гр.)**

приета от Европейския икономически и социален комитет
на 11 юни 2020 г.

1. Въведение

- 1.1 ЕИСК приветства горещо и подкрепя предложенията на Европейската комисия: плана за Next Generation EU и общия бюджет на ЕС за 2021—2027 г. В настоящото изявление излагаме позицията си за това какво следва да постигнат предложенията за възстановяване и реконструкция след кризата с коронавируса. За нас от основно значение са следните четири точки:
- 1.2 ЕИСК е убеден, че възстановяването от последиците от кризата с коронавируса ще бъде успешно единствено ако е съпроводено от реструктуриране на нашето общество: трябва да се съсредоточим върху реконструкцията и възстановяването. Не можем просто да възстановим предишната ситуация — трябва да предприемем действия за нейното реструктуриране и подобряване. За ЕИСК тези два процеса ще трябва да бъдат въз основа на принципите, залегнали в основата на всички наши дейности: защита на човешките и социалните права, демократичните ценности и принципите на правовата държава, отключване на пълния потенциал на единния пазар, постигане на целите за устойчиво развитие (ЦУР), създаване на кръгова икономика и постигане на неутралност по отношение на климата в ЕС най-късно до 2050 г. Освен това трябва да гарантираме добро управление и демократична отчетност. Също така е наложително да се разбере защо по време на кризата определени социални групи бяха по-уязвими по отношение на недостатъчна защита от заразяване и загуба на поминъка си, и да се работи за ограничаване на тази уязвимост в бъдеще.
- 1.3 Процесът на европейския семестър ще придобие все по-важна роля по отношение на мониторинга и оценката на интервенциите в рамките на инструмента „next generation EU“. Във връзка с това ЕИСК счита, че икономическите и социалните партньори и организациите на гражданското общество следва да се възприемат като важни участници в този процес.
- 1.4 В рамките на новия процес на възстановяване и реконструкция ЕИСК се надява, че предстоящата конференция за бъдещето на Европа би могла да бъде възможност за укрепване и задълбочаване на институционалната структура на ЕС, както и за реално подновяване на проекта на ЕС, който да бъде в състояние да се справя с предизвикателствата през следващите десетилетия.
- 1.5 Инвестициите, направени в рамките на краткосрочните икономически стимули, следва да бъдат или неутрални, или да ускоряват структурното преобразуване на европейската икономика в посока към нулево замърсяване, възстановяване на биологичното разнообразие и неутралност по отношение на климата до 2050 г.
- 1.6 Участието на всички граждани, чрез организациите на социалните партньори и гражданското общество, ще даде възможност за реформиране на икономиката и обществото. Поради това държавите членки и ЕС трябва да гарантират, че при този сложен процес никой няма да бъде изоставен.
- 1.7 Преди всичко е важно да се подчертае, че една от основните поуки от кризата с коронавируса е необходимостта здравните системи в почти всички европейски държави да бъдат укрепени чрез създаването на „Здравен съюз на ЕС“.

2. Кризата с COVID-19: външно симетрично сътресение за ЕС с различни последици сред държавите — членки на ЕС

2.1 Кризата с COVID-19 и последиците от нея за ЕС

2.1.1 Въпреки че към момента на изготвянето на настоящата резолюция би било преждевременно да се прави оценка на цялостното въздействие на пандемията от COVID-19, вече е ясно, че това е най-тежкото икономическо сътресение за европейските предприятия от Втората световна война насам. Пътят към възстановяването вероятно ще бъде дълъг и неравен. Прогнозите на МВФ и на Европейската комисия потвърждават, че тази криза засяга всички държави — членки на ЕС, с различна степен на интензивност¹. Тя поставя на изпитание не само нашите поведенчески модели, но и моделите на производство, потребление и заетост.

2.1.2 Това е сериозна криза, тъй като тя завари ЕС в период на голяма икономическа и политическа слабост. В някои държави все още не са преодолените отрицателните последици от предишната икономическа и финансова криза (2008—2010 г.), а икономиките им са все още доста чувствителни, отслабени и уязвими на сътресения. Също така някои социални групи, дори в по-богатите държави членки, все още не са се възстановили от последиците от последната икономическа криза. Това се отнася например за хората с увреждания². Освен това кризата настъпи в момент от решаващо значение за ЕС — в период на преход към цифрова икономика, чувствителна по отношение на икономическата, екологичната и социалната устойчивост.

2.1.3 Настоящата криза оказва дестабилизиращо въздействие от икономическа и социална гледна точка и приоритет номер едно за всички дейности и политики е да дадат възможност на нашия живот, нашите икономически, социални и екологични системи и организации да се приспособят към едно „ново нормално положение“.

2.1.4 Кризата ще бъде сериозен тест за устойчивост за Европейския съюз като цяло, за нашата икономическа система и социални модели, за нашите ценности и демокрация.

2.2 Икономически последици

2.2.1 За разлика от предишната криза, този път беше наложена незабавна и пълна изолация за голям брой дейности, което доведе до рязък спад на производството, бързо увеличение на безработицата и влошаване на жизнения стандарт (намаляване на реалните доходи, несигурност на работното място, ограничена мобилност), драстично намаляване на оборота на външна търговия както в рамките на ЕС, така и с трети държави, и рязко влошаване на показателите на публичните финанси.

2.2.2 Въз основа на наличния анализ на въздействието на предизвиканата от COVID-19 криза върху икономическия растеж, който предвижда спад на растежа на БВП от около 8 процента³,

¹ Георгиева, К., 2020 г., *The Great Lockdown: Worst Economic Downturn Since the Great Depression* (Голямата изолация — най-лошият икономически спад след Голямата депресия). Съобщение за медиите № 20/98 на МВФ.

² Според статистическите данни на ЕС за доходите и условията на живот (EU SILC) между 2010 и 2018 г. е отбелязано увеличаване на бедността и социалното изключване за лицата с увреждания в Естония, Люксембург, Германия, Швеция, Ирландия, Чехия, Литва, Италия, Нидерландия, Малта и Испания.

³ Европейска комисия, ГД „Икономически и финансови въпроси“.

безработните в световен мащаб ще се увеличат с 24,7 милиона, като несигурността ще засегне между 13 и 36 милиона работни места⁴. Равнището на безработицата в ЕС се очаква да се увеличи от 6,7 % (2019 г.) на 9,0 % (2020 г.)⁵. Освен това кризата поставя на сериозно изпитание: i) системата на малките и средните предприятия, които представляват гръбнака на европейската производствена система; ii) конкурентоспособността на системата от големи европейски предприятия; iii) самото оцеляване на някои икономически сектори като хотелиерството, туризма, транспорта и културата.

2.2.3 Прогнозите за 2021 г.⁶ са много по-оптимистични, като предвиждат условно възстановяване, което обаче ще зависи от следните параметри: да са премахнати ограничителните мерки; пандемията да остане под контрол; и безпрецедентните парични, фискални и регулаторни мерки, приети от държавите членки и ЕС, да се окажат ефикасни по отношение на смекчаването на непосредственото икономическо и социално въздействие на кризата и намаляването на дълготрайните щети върху икономическите и социалните отношения и вериги.

2.2.4 От гледна точка на ЕС единният пазар на практика е парализиран. Освен това пакетите на държавите членки за преодоляване на кризата доведоха до положение на неравни условия на конкуренция, което трябва да бъде спешно разгледано. Несигурността по отношение на бъдещите инвестиции се увеличи, а водещи показатели от рода на индекса PMI или доверието на предприятията и потребителите достигнаха рекордно ниски равнища.

2.2.5 Поради това най-сериозното икономическо и социално въздействие най-вероятно ще бъде отчетено през второто тримесечие на тази година в зависимост от степента на интензивност за различните сектори. През втората половина на 2020 г. можем да очакваме известно икономическо възстановяване, въпреки че това може да стане под различна форма в отделните страни.

2.2.6 Още по-сериозен аспект е фактът, че сътресението напълно прекъсна и промени обичайните ни модели и навици на живот. Като част от процеса на възстановяване и възобновяване е необходимо да се акцентира не само върху възстановяването на икономическите резултати, но което е вероятно по-неотложно и по-важно — върху това да се даде надежда и възможност за адаптиране на живота към „новото нормално положение“, включително и пълно спазване на принципите за устойчиво развитие.

2.3 Социални последици

2.3.1 COVID-19 ще бъде с широкообхватно въздействие върху резултатите на пазара на труда. Освен неотложните опасения относно здравето на работниците и техните семейства, вирусът и предизвиканите от него икономически сътресения ще окажат въздействие върху сферата на труда по три основни начина: 1) количеството на работните места (както безработица, така и непълна заетост); 2) качеството на труда; и 3) последиците за конкретни групи, които са по-уязвими спрямо неблагоприятни резултати на пазара на труда. Някои категории работници са

⁴ Международна организация на труда, март 2020 г., *COVID-19 and the world of work: Impact and policy responses (COVID-19 и сферата на труда: Въздействие и политически отговори)*.

⁵ Европейска комисия, пролет 2020 г., *Европейска икономическа прогноза*. Институционален документ 125. май 2020 г.

⁶ Европейска комисия, ГД „Икономически и финансови въпроси“.

засегнати в по-голяма степен, тъй като нямат мрежи за социална сигурност: младите хора на несигурни работни места, по-възрастните работници, работниците с увреждания, жените, тъй като са свърхпредставени в по-силно засегнатите сектори или защото остават вкъщи, за да се грижат за членове на семейството, самостоятелно заетите лица или работещите през платформа, нископлатените работници, работниците мигранти и така наречените „невидими“ работници, т.е. недекларираните работници. Има вероятност да се увеличи значително и бедността сред работещите⁷.

- 2.3.2 Опазването на заетостта и доходите на всички работници е приоритет и е необходимо да формулираме днешните политики в дългосрочна перспектива. ЕС се нуждае от силна европейска стратегия за социално възстановяване и реконструкция на равнището на ЕС и държавите членки с активното участие на социалните партньори за съживяване на икономиката, опазване на правата на работниците и гарантиране на благосъстоянието на всички. Необходими са по-задълбочени институционални и политически реформи за укрепване на възстановяването и изграждане на устойчивост чрез стабилни и универсални системи за социална закрила, които могат да действат като автоматични икономически и социални стабилизатори в кризисни периоди. Това също ще спомогне и за възстановяване на доверието в институциите и правителствата.
- 2.3.3 Двустранният и тристранният социален диалог между правителствата, организациите на работниците и работодателите е основен инструмент за разработване и прилагане на устойчиви решения — от равнището на общностите до глобално равнище. За това са необходими силни, независими и демократични организации на социалните партньори.
- 2.3.4 Трябва да се обърне специално внимание, за да се избегне възстановяването от настоящата криза на две скорости, какъвто беше случаят при последната криза. Трябва да се оказва подкрепа на всички групи, за да могат да се възстановят едновременно, без да е необходимо по-уязвимите социални групи да чакат търпеливо за същите подобрения по отношение на заетостта и жизнения стандарт като останалата част от населението. Това важи в особена степен за младите хора, хората с увреждания, лицата от етническите малцинства, както и мигрантите и бежанците.
- 2.3.5 Необходимо е да се отдели специално внимание и да се предприемат действия по отношение на групите извън пазара на труда, които вече живеят в бедност, както и на новите групи в положение на бедност, които се очаква да се увеличат. Тези групи са изправени пред опасност от допълнително маргинализиране в съчетание с редица други социални и здравословни проблеми.
- 2.3.6 Самите организации на гражданското общество (ОГО) са сред жертвите на неравенствата и слабостите в рамките на системата. Настоящата и бъдещата им способност да отговарят на нуждите е застрашена от често оскъдни и променливи ресурси. Това трябва да бъде преодоляно чрез осигуряване на механизми за финансиране за ОГО.

7

Живот, работа и COVID-19: първи констатации — април 2020 г.: „Резултатите от проучването показват, че поради икономическите последици от свързаната с пандемията от COVID-19 криза по-голям брой домакинства изпитват финансови затруднения, отколкото преди началото на кризата. Близко половината от всички респонденти (47 %) посочват, че домакинството им изпитва затруднения да покрие текущите си разходи. (...) От респондентите, които по време на кризата са загубили безвъзвратно работата си, 90 % съобщават, че финансовото положение на домакинството им се е влошило; 44 % нямат спестявания, а 35 % разполагат със спестявания, колкото да запазят настоящия си жизнен стандарт за три месеца“.

3. Оценка на реакцията на ЕС по отношение на кризата с COVID-19

3.1 Извънредните мерки

3.1.1 Понастоящем в Европа (и аналогично по целия свят) коронавирусната пандемия определя всички параметри на нашия живот, включително дейността, организацията и системите от икономическо естество. Икономиката и *инструментарият* на икономическата политика са изцяло подчинени на успешното разрешаване на кризата и допринасят в значителна степен за прекратяването ѝ. При все това дори в този критичен период е целесъобразно да се гарантира, че:

- мобилизираните финансови ресурси се използват ефективно и са насочени правилно в зависимост от нуждите;
- всички отговарящи на условията субекти (физически лица, дружества и предприятия, организации с нестопанска цел, доставчици на обществени услуги и т.н.), които са засегнати от пандемията, ще получат справедливо обезщетение;
- в края на пандемията икономиката ще бъде готова за възобновяване, като същевременно се извличат поуки от настоящата пандемия по отношение на социалните въпроси, които трябва неотложно да бъдат разгледани.

3.1.2 Въпреки че пазарът и икономиката не могат да се използват за извършване на диагностика и оценка на неизвестен медицински проблем, в същото време би било практически невъзможно да се разреши проблема с пандемията без надлежно отчитане на финансовите разходи и икономическите последици.

3.1.3 Досега държавите членки, както и съответните институции на ЕС, приеха набор от извънредни, превантивни, стабилизиращи и компенсаторни мерки в отговор на кризата. Тези мерки могат да се разделят на няколко категории в зависимост от вида си, като например: парични и стабилизиращи, фискални, основани на гаранции и кредити, както и регулаторни и процедурни. Мерките са насочени към всички аспекти от живота, но предимно към икономиката, стопанската дейност и въпроси от социалната сфера (вж. Приложение 1).

3.1.4 Мерките представляват цялостен набор от икономически политики, включително: реакция чрез паричната политика, основно чрез ново увеличаване на паричната маса, допълнено от новата схема за закупуване на ценни книжа в подкрепа на ликвидността на финансовия пазар под отговорността на ЕЦБ; функция на макроикономическо стабилизиране на ЕМС; набор от фискални мерки, като се започне с временното приемане на гъвкави фискални правила и правила за държавните помощи чрез огромни фискални инжекции в подкрепа на предприятията и лицата, засегнати от пандемията; отлагане на задълженията за погасяване и мащабно преразпределение на бюджетните потоци на ЕС. Освен това от голямо значение е и пакетът от регулаторни и процедурни мерки от различно естество.

3.1.5 Размерът на финансовите източници, свързани с мерките за подкрепа на европейското общество, се оценява на почти 3 000 милиарда евро (16 % от БВП на ЕС през 2019 г.). Досега това представляваше набор от мерки в областта на икономическите политики, които се прилагат на равнището на ЕС и най-вече на равнището на държавите членки. В рамките на първоначалния план на ЕС в отговор на коронавируса от икономическа гледна едва 165 милиарда евро са

свързани пряко с общи източници на финансиране от ЕС под формата на субсидии и финансови инструменти; другите предприети от ЕС стъпки включват мерки за подкрепа на ликвидността, прилагане на по-гъвкави правила или инициране на основани на гаранции финансови инструменти; всички други преки бюджетни мерки са предприети или изпълнени от държавите членки. Впоследствие делът на подготвените от ЕС мерки се увеличи.

3.1.6 Съвсем наскоро пакетът на Европейската комисия за бъдещо финансиране на ЕС, включително предложение за извънреден европейски инструмент за възстановяване (наречен Next Generation EU) и значителна корекция на първоначалното предложение за многогодишната финансова рамка (МФР) на ЕС за периода 2021—2027 г. отбелязаха повратна точка в тази област.

3.1.7 И накрая, обявеният в края на месец май всеобхватен пакет представлява значителен принос от страна на Европейската комисия за разрешаване на настоящата ситуация. Той е свързан със солиден и целенасочен нов инструмент с изключителен акцент върху излизането от кризата, възобновяването и възстановяването след COVID-19. Той се стреми да акцентира върху реалните нужди, за да се запази хомогенността и доброто функциониране на единния пазар. Моделът на финансиране изглежда доста разумен и е иновативен и солидарен характер по отношение на държавите членки. Функционирането на бъдещия инструмент Next Generation EU трябва да бъде в допълнение към новата МФР, в която трябва да бъдат отразени в достатъчна степен други приоритети на ЕС, които не са непременно свързани с пандемията (например Зеления пакт на ЕС, подобряването на единния пазар и условията за конкурентоспособността на ЕС, европейския стълб на социалните права и постепенното приспособяване към принципите за устойчиво развитие, както и всички международни договори и конвенции, подписани и ратифицирани от ЕС и неговите държави членки).

3.2 Анализ и заключение относно степента на адекватност/(не)достатъчност на мерките

3.2.1 Както беше посочено по-горе, въпросът е толкова широкообхватен, че правилно решение може да бъде намерено само чрез добре координиран набор от политики и ясни правомощия от страна на отделните участници със съответната целенасоченост и график за действията. В рамките на приетите мерки са налице няколко нови новаторски подхода, които могат да се използват и за следващия период.

3.2.2 За първи път след последната криза и последиците от нея новосъздаденият ЕМС има възможност да стабилизира макроикономическата среда на еврозоната. Отговорът чрез паричната политика също беше от голямо значение, за да се даде възможност на финансовия сектор да продължи да функционира и да запази ефективността си с достатъчна ликвидност. Много важни са и мерките за въвеждане на по-гъвкави правила за държавните помощи и фискалната дисциплина, които дават възможност за запазване на финансовите ресурси в обращение, когато се ускорява рискът от намаляване на съвкупното търсене. От първостепенно значение беше да се компенсират възможно най-бързо всички субекти, засегнати от кризата — физическите лица, предприятията и организациите с нестопанска цел — чрез отсрочване на техните задължения и предоставяне на компенсации за щети, понесени през периода на изолацията.

3.2.3 Извънредните мерки също бяха изключително подходящи. Реалността по места показва, че в период на фатални рискове държавите членки все още предпочитат да управляват самостоятелно; необходими бяха някои координирани мерки, свързани с доставката на основни

медицински стоки и оборудване, не само от практическа гледна точка, но и за да се придаде смисъл на ценностите на единния пазар на ЕС. Това служи също и като мотивация за въвеждане на мерки в рамките на стратегията за изход от кризата и премахването на ограниченията, които трябва да бъдат внимателно координирани. Освен това тази извънредна ситуация открива широк път за създаване на инструменти, основани на гаранции и кредити, като в това отношение водеща роля играе *инструментарият* на ЕИБ. Тя отразява необходимостта от ангажиране на повече частни капитали в рамките на правилата за разпределение във връзка с обществения интерес. Когато реалните нужди превишават в толкова голяма степен ограничените ресурси на публичните финанси, това е единственото решение, което може да бъде доразвито по време на „новото нормално положение“.

3.2.4 Подобно на кризата отпреди десет години, настоящият период също изведе на преден план сериозни ограничения в бюджета на ЕС по отношение на начина, по който той реагира на неочаквани сътресения, особено когато те възникнат в края на текущата финансова рамка. Гъвкавостта на бюджета на ЕС многократно разкрива една от основните слабости на финансовата структура на ЕС. В случай на необходимост от мобилизиране на действително огромни финансови ресурси, ще трябва да се създаде нов механизъм (като например Next Generation EU). В противен случай ще трябва да се разчита на държавите членки. Тази ситуация недвусмислено показва необходимостта от по-нататъшно подобряване на финансовата система на ЕС, особено в случай на неочаквани сътресения; настоящият модел предлага недостатъчна обща финансова основа на ЕС за подкрепа на макроикономическата стабилност на ЕС и на еврозоната.

3.3 **Оценка на правомощията на институциите на ЕС за предоставяне на такива мерки**

3.3.1 С оглед на описанието и анализа по-горе оценяваме високо уместното и навременно решение на ЕЦБ и Еврогрупата за активиране на ЕМС. Освен това изключително целесъобразна беше и реакцията на Европейската комисия, особено във връзка с приемането на по-гъвкави и извънредни мерки в подкрепа на веригите за доставка на стоки и оборудване от първостепенно значение за реагиране на началото и разпространението на пандемията. След известно време Комисията започна да играе водеща роля, като през май представи и приложи цялостния пакет, включително адаптираното ново предложение за МФР и инструмента New Generation EU. Сега е важно да се получи подкрепа от държавите членки за постигане на консенсус относно пакета и възможно най-скоро той да се приложи на практика. Най-голямата поука, която трябва да бъде извлечена, продължава да бъде фактът, че ЕС като цяло остава уязвим в значителна степен в случай на мащабни външни сътресения и въпреки непрекъснатите подобрения в някои отношения не разполага с необходимите инструменти за преодоляването им. Най-нагледният пример в това отношение е силно ограничената гъвкавост и подготвеност за реагиране на бюджета на ЕС.

3.3.2 В допълнение институциите на ЕС и държавите членки започнаха едва след известно време да приемат мерки за гарантиране на целостта, хомогенността и ефикасността на единния пазар, който представлява най-важното икономическо постижение на процеса на интеграция на ЕС.

3.4 **Сценарии и предизвикателства за бъдещето**

3.4.1 Според най-вероятния сценарий за бъдещето най-ниската точка на икономическия цикъл ще бъде достигната през второто тримесечие на 2020 г. с постепенни признаци на възстановяване през второто полугодие. Ако няма втора вълна на пандемията и стратегиите за излизане от кризата и за възстановяване се окажат подходящи и ефективни, възстановяването се очаква да продължи през 2021 г., като през 2022 г. ще достигне равнищата отпреди кризата с COVID-19 по отношение на икономическите резултати, а през 2023 г. — по отношение на инвестиционните дейности. Този сценарий може да се счита за реалистичен, макар и леко оптимистичен. Като се има предвид обаче, че несигурността продължава да бъде много голяма, ЕС следва да бъде подготвен и за не толкова положително развитие, по-специално за евентуално повторно въвеждане на ограничителни мерки, допълнителни извънредни мерки, по-голяма ангажираност по отношение на смекчаването на последиците и по-целенасочена компенсация на нуждаещите се предприятия и физически лица.

3.4.2 Настоящата ситуация е не само фаза на циклично икономическо развитие, но също и важен и решаващ момент във връзка със структурните промени и реформите на организацията и европейските икономически и социални системи. Целта на настоящия период е не само да се възобнови икономиката на практика (връщане на цикъла към равнищата отпреди COVID-19), но може би дори още по-важно — да се проектират и изпълнят съществени количествени и качествени промени. Целта е да се осигури цялостна оценка на нашия социално-екологичен модел и да се определят неговите предимства и недостатъци. Радикалната реконструкция трябва да бъде отразена не само в нови или адаптирани политики, но и в нови правомощия, включващи всички участници (в отношенията между държавите членки и институциите на ЕС и в рамките на самите институции на ЕС) в съответствие с принципа на субсидиарност. Освен това е време да се направи равностметка на причините, поради които настоящите ни социални и икономически структури оставят толкова много хора изложени на риск от подобни сътресения. Настоящата пандемия разкри особената уязвимост на хората, чийто несигурен трудов статус ги лиши от социална закрила и от възможността за излизане в отпуск при необходимост, както и хората, които бяха изолирани от своите общности и съществуващите в тях мрежи за подкрепа.

3.4.3 Основните области на процеса на възстановяване и реконструкция включват:

- отключване на пълния потенциал на единния пазар, като се полагат усилия той да остане интегриран, функционален и ефикасен и да се възстанови конкурентоспособността му;
- допълване на единния пазар с амбициозна социална програма, особено цялостното изпълнение на европейския стълб на социалните права, за да се гарантира социално сближаване във възходяща посока;
- продължаване на необходимите структурни промени и свързаните инвестиционни дейности, основно по отношение на цифровите, интелигентните и социалните инвестиции и екологичния преход;
- непрекъснато подобряване на конкурентоспособността на ЕС;
- създаване на условия за укрепване на самостоятелността и устойчивостта на ЕС при преодоляване на глобалните въздействия;
- създаване на условия за запазване на контрола върху стратегическите активи и сектори на ЕС;

- подкрепа за достъпа до пазара на труда за всички с цел изграждане на приобщаваща и устойчива работна сила;
- инвестиране в приобщаването на определени маргинализирани общности, за да се гарантира цялостно социално и икономическо участие;
- значително подобряване на веригите за доставки на ЕС в случай на рискове и извънредни ситуации.

4. След породената от COVID-19 криза: възможност и необходимост за промяна в Европейския съюз

4.1 „Черният лебед“

4.1.1 Много наблюдатели свързват кризата с COVID-19 с определението за „черен лебед“, създадено от ливанския математик Nassim Nicholas Taleb: *„рядко и непредвидимо събитие, тъй като не попада в полето на нормалните човешки очаквания, но е с толкова разрушителен характер, че е в състояние да преобърне живота на хората, да променя възприятията и да променя безвъзвратно общностите, които са засегнати от това явление“*⁸. Дали обаче при справянето с извънредната ситуация с COVID-19 сме изправени пред черен лебед? Толкова неочаквано събитие ли е това? Или чрез поредица от грешни решения сме отслабили нашите здравни системи, стратегическо производство и социални структури? Продължаването на обичайната практика вече не може да бъде политическа възможност за преодоляване на последиците от кризата. Европа има възможност и повод да изгради един различен свят и ЕС трябва да играе важна роля за тази цел.

4.1.2 Поради това за възстановяването от тази криза е необходима различна комбинация от политически реакции и график за тях. Ако възприемем подходящ подход, можем да преодолеем това изпитание заедно, да спасим живота на много хора и благосъстоянието на обществото, да преобразим нашите социално-икономически модели, за да ги насочим в още по-голяма степен към хората и природата, и да стимулираме партньорството в световен план за устойчиво развитие.

4.1.3 Поради това сега трябва да се съсредоточим върху това, което е най-важно за всички: подкрепа за предприятията за преодоляване на кризата, за да им се даде възможност да предложат достоен труд, добри условия на живот и труд, равен достъп до здравеопазване, чиста храна, вода, въздух и потребителски стоки, процъфтяващ естествен свят, безопасен климат за следващото поколение, все по-приобщаващо общество, достъпно за всички, както и силни и функциониращи демокрации, които ще продължат да ни защитават в периоди на нужда. За да постигнем това, трябва да бъдем амбициозни и да вземем правилните решения в правилния момент: „План за реконструкция и възстановяване на ЕС“.

4.1.4 Европейската комисия трябва да предприеме конкретни действия, за да попречи на правителствата да обявят „състояние на повишена готовност“, което да подкопава правата на човека и принципите на правовата държава. Правителствата не бива да злоупотребяват с кризата

⁸ Nassim Nicholas Taleb (2007 г.), *The Black Swan: the impact of the highly improbable* (Черният лебед — ефектът от много малко вероятните събития)

с коронавируса и да предприемат мерки, които надхвърлят абсолютно необходимия отговор на кризата — например мерки, които нарушават неприкосновеността на личния живот, законодателството, правомощията и ролите на съдебната власт или правата на гражданите и на гражданското общество. Всяка предприета мярка трябва да бъде пропорционална и да цели гарантиране на обществената безопасност. По-специално тези, които изтъкват предизвикателствата, породени от настоящата ситуация, трябва и занапред да се ползват от свободата на изразяване.

4.2 Насоки за план за възстановяване и реконструкция на ЕС

4.2.1 ЕИСК е убеден, че възстановяването от последиците от кризата с коронавируса ще бъде успешно единствено ако е съпроводено от реструктуриране на нашето общество: трябва да се съсредоточим върху реконструкцията, както и върху възстановяването. Не можем просто да възстановим съществуващото в миналото; трябва да го реструктурираме и да го подобрим. Според ЕИСК реструктурирането и подобряването ще трябва да се основат на принципите, залегнали в основата на всички наши дейности: изграждане на напълно функциониращ вътрешен пазар, защита на правата на човека, демократичните ценности и принципите на правовата държава, постигане на целите за устойчиво развитие (ЦУР), създаване на кръгова икономика и постигане на неутралност по отношение на климата в ЕС най-късно до 2050 г. Освен това трябва да гарантираме добро управление и демократична отчетност.

4.2.2 Обаче колкото и да са добри и широкообхватни предприетите мерки, те ще бъдат ефективни и ще могат да разчитат на подкрепа само ако се възприемат на местно равнище и достигнат до хората, за които са предназначени. Ето защо е от съществено значение да се работи усилено, за да се гарантира ефективно прилагане както от институциите на ЕС, така и от държавите членки.

4.2.3 Най-важното е, че трябва да извлечем поуки от един социален неуспех, който беше предпоставка за непропорционално голям брой смъртни случаи по време на тази пандемия. Тук говорим за домове за хора с увреждания и възрастни хора. По време на кризата тези места се превърнаха в огнища на инфекции и смъртни случаи. Това трябва да бъде тревожен сигнал никога вече средства на ЕС да не се инвестират в такива условия, които не само лишават хората от тяхното право да избират свободно как да живеят живота си, но са и структурно неприспособени да ги защитят по време на форсмажорни ситуации.

4.2.4 За съжаление, кризата с коронавируса показва също толкова ясно, че е от съществено значение да се задълбочи интензивната педагогическа работа в целия ЕС върху културата на гражданите в областта на правата на човека и демократичното съвместно съществуване въз основа на принципите и ценностите, упоменати в член 2 от ДФЕС. Отново изтъкваме дълбоката си и постоянна привързаност към основните ценности на правата на човека, демокрацията и върховенството на закона, така както са формулирани в учредителните договори на ЕС.

4.2.5 Солидарността е ключовата дума за справяне с кризата. Солидарност с доставчиците на грижи в болници и домове за възрастни хора. Солидарност с работниците, които остават без заплати, и с работодатели, които също се отказват от възнаграждения и бонуси, за да спасят своите предприятия. Солидарност от страна на правителствата с икономиката, но също и с културата и с другите сектори на обществото, които не могат да се справят без помощ. И преди всичко солидарност между държавите, особено в рамките на ЕС, тъй като страните в ЕС са толкова тясно

свързани икономически, че само един съвместен и подкрепящ подход към въздействието на кризата ще бъде ефективен.

- 4.2.6 Един много широкомащабен план за зелени инвестиции ще осигури необходимия икономически стимул и ще изгради устойчивост спрямо бъдещите сътресения. Изпълнението на такава амбициозна програма за преобразувания може да се осъществи само при определени условия, които трябва да бъдат изрично посочени. Поради това икономическите и екологичните амбиции на плана на ЕС за възстановяване от кризата с коронавируса следва да вървят ръка за ръка, създавайки ситуация, от която всички ще спечелят. Това изисква строг подбор на инвестиционни програми, насочени към сектори с висок потенциал за стимулиране на икономиката, създаване на работни места и екологична трансформация („зелен стимул“).
- 4.2.7 За тази цел европейският зелен стимул следва да бъде проектиран така, че да бъдат постигнати две общи цели. Първо, стимулиране на икономиката и създаване на работни места при същевременно обезпечаване на застрашените лица, и второ, подкрепа за трансформацията на европейската икономика с оглед на едно чисто и устойчиво бъдеще. Или както заяви в Twitter заместник-председателят Frans Timmermans: *„Възстановяването, което предлагаме, ще създаде обществото, от което се нуждаят настоящото и следващите поколения: чисто, проспериращо, устойчиво. Общество, в което никой няма да бъде пренебрегнат.“*
- 4.2.8 Налагане на изискване за реципрочност. Когато публичните ресурси се използват, за да се предложат бъдещи перспективи на частния сектор, обществото е в правото си да очаква обществена полза. Нека да помислим за споразумения относно плащането на данъци, за подходящо социално поведение на работодателите, за неизплащане на дивиденди и премии и за задължение да се полагат усилия за намаляване на CO₂, като спазваме законодателството в областта на околната среда и повишаваме устойчивостта на политиките за корпоративна мобилност.
- 4.2.9 Настоящият икономически модел използва като референтен показател (тотем) БВП — мярка, която никога не е била в състояние да изчисли това, което наистина е от значение за хората. Според ЕИСК преосмислянето на този подход днес, в съответствие с един нов модел на икономическо и социално развитие за ЕС, означава обединяване на този важен икономически показател с друг, също толкова важен: благосъстоянието на дадена общност.
- 4.2.10 ЕИСК счита, че планът за реконструкция и възстановяване трябва да постави на централно място хората и бъдещето на нашата планета. В това отношение поддържането на възможно най-голяма нетна заетост в краткосрочен план е от решаващо значение. Жизненоважно обаче е да се има предвид и по-далечния хоризонт. Това е ориентирана към бъдещето икономика, която задоволява потребностите на обществото, не допринася за изменението на климата, използва ресурсите по интелигентен начин и увеличава европейския капацитет за генериране на приходи, като осигурява здравословна среда за живот и добра заетост. Трябва да насочим усилията си в тази посока с цел изграждане на устойчиво бъдеще. Способността на една икономика да издържи проверката на времето зависи и от това дали осигурява възможно най-добрия достъп за всички видове работници и дали позволява на всички да допринасят за своите общности и за обществото като цяло. Трябва да си направим изводи от новооткритите възможности за гъвкавост, които работодателите възприеха по време на кризата, за да задоволим нуждите на хората, които са най-отдалечени от пазара на труда (лица с увреждания, трайно безработни, по-възрастни работници),

с цел да улесним тяхното участие в една нова, по-екологична икономика. Нека да се насочим към тази цел: устойчивото бъдеще.

4.2.11 ЕС и неговите държави членки следва да гарантират на новите предприятия на чистата икономика, и по-специално на стартиращите предприятия и МСП, достъп до капитала, от който се нуждаят, за да продължат да разработват решенията на утрешния ден.

4.2.12 Социалните партньори трябва да участват в разработването и засилването на мерките за подкрепа, за да се компенсира липсата на икономическа активност в много сектори и за да се защитят всички видове работници и малки предприятия. Необходими са адекватни и устойчиви обезщетения за безработица и други форми на помощ, включително европейски минимални стандарти по отношение на нетния коефициент на заместване, продължителността на периода за изплащане на обезщетенията за безработица и покритието. В секторите, в които това е осъществимо, могат да се въведат схеми за работа при намалено работно време след консултации със социалните партньори. В някои държави членки работниците, които са под карантина, могат да излязат в отпуск по болест. Опростяването на достъпа до дистанционна работа след консултация със социалните партньори е друга възможност за облекчаване на положението на предприятията, работниците и самостоятелно заетите лица. Освен това правителствата биха могли да предоставят финансова помощ и техническа подкрепа на МСП, за да им помогнат да развият бързо капацитета си за работа от разстояние.

4.2.13 Участието на всички граждани, чрез организациите на социалните партньори и гражданското общество, ще даде възможност за реформиране на икономиката и обществото. Поради това държавите — членки и ЕС, трябва да гарантират, че при този сложен процес никой няма да бъде пренебрегнат: нито работниците в най-несигурно положение, нито лицата в предпенсионна възраст, нито хората с увреждания, нито жените, работещи на ниски длъжности, нито младите хора, особено тези, които принадлежат към видими малцинства, и тези с мигрантски произход, и най-вече хората, които принадлежат към повече от една от изброените групи.

5. План за възстановяване

ЕИСК призовава за **екологично възстановяване и силно социално възстановяване, както и за силно икономическо възстановяване**, като твърди, че една такава амбициозна и преобразяваща програма може да се реализира, ако се основава на шест принципа: солидарност, конкурентоспособност, устойчивост, запазване на заетостта, защита на доходите и участие. Колкото по-силни са мерките за възстановяване и колкото повече те са съобразени с положението на държавите членки и тяхното население, толкова по-голямо доверие ще внушава Европа и толкова по-способна ще бъде тя да се справи с безпрецедентните предизвикателства, пред които сме изправени по време на тази криза.

5.1 Единният пазар

5.1.1 Стратегията за единния пазар заема централно място в европейския проект, като дава възможност за свободно движение на хората, услугите, стоките и капиталите и предлага възможности за европейските предприятия, потребители и работници. Необходими са мерки за пълноценно разгръщане на пълния ѝ потенциал за премахване на пречките. Освен това след кризата и други аспекти на променящата се среда, като цифровизацията и единният пазар ще

трябва да се адаптират напълно към новите идеи и бизнес модели. Поради това целта е да се възстанови, възроди и реконструира единният пазар като инструмент за възстановяване. Краткосрочните действия включват незабавно отваряне на границите. Освен това се нуждаем от краткосрочни действия в две направления:

Справяне с напреженията Тук възниква сериозна загриженост за неравнопоставените условия на конкуренция. Въведените от държавите членки пакети от стимулиращи мерки са изключително разнообразни и (въпреки че бяха продиктувани от доброто намерение да компенсират частично срива в търсенето) доведоха до неравнопоставени условия на конкуренция между държавите членки. Освен това държавната помощ трябва да бъде разгледана и анализирана от секторна гледна точка, като се обърне внимание на това как в краткосрочен и дългосрочен план тези действия ще доведат до нарушаване на конкуренцията и на еднаквите условия на конкуренция.

Тласък на икономиката и производителността. Нуждаем се от производителност в реалната икономика (това означава работни места, популателна способност и основни продукти и услуги). Тази производителност може да бъде под различна форма и да бъде осигурена от различни бизнес модели, но се нуждаем от действия в тази област, ако искаме да избегнем по-нататъшното задълбочаване на неравенството. Този тласък означава пакети за подкрепа и благоприятна среда за МСП и промишлеността. МСП, както знаем, са гръбнакът на европейската икономика и се нуждаят от специфична подкрепа, но без допълнителна тежест или бюрокрация. Възстановяването за МСП ще бъде възможно само ако се предостави финансова подкрепа от ЕС и национална финансова подкрепа. Тук от решаващо значение ще бъдат субсидиите, заемите, осигуряването на ликвидност, данъчните стимули, благоприятните условия за задържане и наемане на персонал. По отношение на законовата уредба за обявяването в несъстоятелност, ЕС би трябвало да предприеме законодателни действия, за да даде възможност на малките предприятия, фалирали поради COVID-19, бързо да възобновят дейността си. Тези мерки би трябвало да бъдат ограничени във времето.

5.2 Промислена стратегия

- 5.2.1 Европейската политика в областта на промишлеността трябва да бъде добре координирана, като отчита както настоящите предизвикателства, произтичащи от ситуацията с COVID-19 и ситуацията след COVID-19, така и аспектите, свързани с цифровизацията и устойчивостта. Това трябва да бъде подкрепено от мащабни инвестиции в устойчиви икономически и бизнес структури и от създаването на висококачествени работни места с класически постоянни договори. Реализирането на потенциала за иновации на малките и средните предприятия и преминаването към приобщаваща кръгова и неутрална по отношение на климата икономика биха могли да гарантират както дългосрочно ресурсно обезпечаване, така и краткосрочни доставки, които са важни с оглед на бъдещите предизвикателства.
- 5.2.2 Ключовите отрасли и сектори трябва да бъдат идентифицирани и подкрепени с цял спектър от мерки: от човешки ресурси до научни изследвания, и в резултат на това да бъде създадена европейска промислена политика, която да защитава тези стратегически сектори от пазара и да гарантира сигурността на доставките на ключовите елементи, като респиратори, маски и други продукти при пандемия. Това трябва да означава подпомагане на корпорациите, които преместват производствения си капацитет в Европа, с което дават възможност на ЕС да си

възвърне контрола върху производството и да си гарантира автономия на световния пазар, винаги в съответствие със справедливия екологичен преход. Тези корпорации и дружества трябва да бъдат устойчиви, да гарантират силно участие на работниците и да допринасят за Зеления пакт в качеството му на рамка за плановете за възстановяване и реконструкция.

5.2.3 Представата за предприемачеството като за услуга означава култивиране на предприятията, които допринасят в най-голяма степен за споделения просперитет, като здравеопазване, социални грижи, образование, обновяване, култура, занаяти и творчество и които извличат полза от една справедлива, конкурентоспособна и устойчива бизнес среда и допринасят за нея. Социалните и екологичните въпроси вървят, разбира се, ръка за ръка, но повече от всякога е необходимо екологичният императив да обхваща всички наши действия и политики, за да се реагира на унищожаването на нашата (еко-)система. В това отношение например финансовата подкрепа, предоставена на дружествата от секторите, замърсяващи околната среда, трябва да бъде определяна въз основа на реален преход към социален и екологосъобразен начин на производство.

5.2.4 Европа трябва да финансира дейности, които отговарят на два критерия:

въръщането на стратегическите производства, така че Европа да стане независима, особено по отношение на здравеопазването и способността за реагиране, и осигуряването на качествени работни места, като трябва да се акцентира и върху устойчивите, социално отговорни и екологосъобразни инвестиции. Малките и средните предприятия (МСП), както и големите предприятия и социалните предприятия, биха могли да играят ключова роля в реструктурирането на европейската производствена система.

5.3 Зеленият пакт

5.3.1 Насърчавайки прехода към по-устойчива и по-стабилна европейска икономика, зеленият стимул трябва да гарантира приобщаващо възстановяване, без да се пренебрегва нито един европеец.

5.3.2 В съответствие с принципа „Не вреди!“, инвестициите, направени в отговор на краткосрочните икономически стимули, следва да бъдат или неутрални по отношение на структурното преобразуване на европейската икономика или да го ускоряват в посока към нулево замърсяване, възстановяване на биологичното разнообразие и неутралност по отношение на климата до 2050 г. За тази цел зелените стимули следва по-специално да бъдат насочени към мерки, които оказват положително въздействие върху по-ефективното използване на ресурсите, опазването на нашия природен капитал и средносрочното и дългосрочното намаляване на емисиите на парникови газове (ПГ) в съответствие с неутралността по отношение на климата.

5.3.3 От решаващо значение е зеленият стимул да се предоставя целево, като осигурява икономическа подкрепа и стимули за секторите, чието положително въздействие върху съвкупното търсене е максимално. С цел постигане на максимална икономическа производителност, зеленият стимул следва да е насочен към сектори, които имат значителен потенциал за създаване на работни места, при условие че са налице подходящи умения. По този начин трябва да се вземе предвид асиметричното въздействие на кризата с коронавируса, която оказва непропорционално въздействие върху икономиките на южните държави — членки на ЕС.

5.3.4 С Европейския зелен пакт Европейският съюз започна преход към устойчива икономика. Поради това е логично мерките за икономическа подкрепа да бъдат съчетани с по-нататъшно стимулиране на този преход. Публичните средства трябва да бъдат използвани с положителен социален и екологичен ефект. Що се отнася до заетостта, това не означава непременно, че трябва да се запазват или спасяват същите работни места или същите икономически дейности. Ако дадено дружество или сектор няма реални перспективи в една устойчива икономика, пакетът от мерки за помощ може да бъде използван за промяна в рамките на секторите или да бъде прехвърлен от един сектор в друг.

5.3.5 Зеленият пакт изисква в бъдеще да има устойчиви бизнес сили, които са се ангажирали да постигнат успех. Европейските корпорации, които извършват трансгранична дейност, са значими и важни социални участници. В своите бизнес начинания те следва да се ръководят от политическата концепция за „справедлив преход“. Едно „устойчиво предприятие“, в което гласът на работниците се чува, е основен политически участник, гарантиращ задължителните права на информиране и консултиране и участие на равнище управителен съвет, като интегрира макроикономическата политика с колективните трудови договори. Предоставянето на възможност на работниците, профсъюзите и работническите съвети да участват активно в изпълнението на плана за политиката на дружеството, ръководена от концепцията за „устойчиво дружество за справедлив преход“, осигурява перспективи за достойни работни места, достойни условия на труд в здравословна среда и райони, в които си струва да се живее.

5.3.6 Трябва да се предвидят поетапни пакети за подкрепа, тъй като никой не може да прогнозира как ще се развие икономиката след кризата с коронавируса. Ето защо призоваваме мерките за подкрепа да се прилагат поетапно, така че да могат да се правят корекции въз основа на напредъка и оценката на даден сектор, отчасти въз основа на степента на положително въздействие върху климата и природата.

5.3.7 Зеленият пакт ще трябва да запази европейския селскостопански модел, основан на качество и устойчивост. Планът за възстановяване ще трябва да насърчава:

- по-устойчиви продоволствени системи, както на равнището на производството, така и на потреблението, в съответствие с намеренията на Комисията във връзка със стратегията „От фермата до трапезата“ за устойчиви храни;
- продоволствената независимост на ЕС в дух на солидарност между различните форми на европейското селско стопанство и интегрирането на икономическите, социалните и екологичните аспекти;
- амбициозното предложение от новата стратегия на ЕС за биологичното разнообразие: стратегията за биологичното разнообразие трябва да бъде ключов елемент от всички усилия за реконструкция. Една амбициозна стратегия би изпратила изпрати силен и последователен сигнал за предприемане на мерки в областта на околната среда, климата, общественото здраве и за социални действия. Това би било от полза както за ОСП, така и за европейската продоволствена система, и следователно би могло и в бъдеще да повишава тяхната устойчивост.

5.4 Инвестиционните приоритети

- 5.4.1 Устойчивото инвестиране в общностите, в достъпните обществени места, в здравеопазването, в приобщаващото образование, в социалните услуги, в жилищата и инфраструктурата с нулеви въглеродни емисии, както и в опазването и възстановяването на биологичното разнообразие и децентрализацията на производството на енергия, ще бъде от съществено значение за осигуряването на „икономика на благосъстоянието“. Една такава област, която би трябвало да стане приоритет, е енергийното саниране на сгради. Тази вълна на саниране би трябвало да стане и възможност за създаване на сграден фонд, който да издържи проверката на времето, като същевременно се подобри неговата достъпност за застаряващото население и за все по-големия брой хора с увреждания.
- 5.4.2 Строителството е важен сектор: санирането на милиони къщи, с цел те да станат енергийно ефективни и устойчиви, ще накара този сектор да заработи отново и ще ни приближи с една стъпка до постигането на неутралност по отношение на климата. Строителството е трудоемко, а енергопотреблението в сградите (осветление, отопление) генерира една трета от емисиите на CO₂ в Европа. Това е огромна работа, тъй като 75 % от жилищните и търговските сгради са построени преди въвеждането на правила на ЕС за енергопотреблението. Санирането на домовете на хората в ЕС, които се намират в състояние на енергийна бедност, ще доведе до значително намаляване на публичните разходи за здравеопазване, като предишните проучвания сочат, че средните разходи за енергийна бедност в една модерна система на здравеопазване по всяка вероятност са три пъти по-високи от разходите за мерките за ремонт на жилищата.⁹
- 5.4.3 Като се има предвид застаряването на сградния фонд, архитектурното и инфраструктурно наследство, ЕИСК обръща внимание на значението на активирането на адекватен обем инвестиции, насочени към опазването (в земетръсните зони) и реструктурирането на жилищата, художественото наследство (в метрополните области, градовете, селата) и активите, свързани с транспортната инфраструктура (пристанища, мостове, магистрала и др.).
- 5.4.4 По-голямото използване на енергията от възобновяеми източници и на нисковъглеродните енергии изисква не само инсталирането на подходящи съоръжения, но и модернизиране на цялата европейска електроенергийна мрежа и на възможностите за съхранение.
- 5.4.5 Планът за възстановяване е възможност да се инвестира в така необходимия обществен транспорт и да се гарантира действително преминаване към други видове транспорт, намаляване на замърсяването на въздуха и принос за действията в областта на климата. Това означава повече трамваи, по-редовни автобуси с нулеви емисии и истинска интермодалност в нашите градове; план за действие на ЕС и широкомащабна финансова подкрепа за модернизиране, разширяване и поддръжка на железопътните линии, инвестиции във влакове, нощни влакове, трансгранични железопътни връзки и други иновации, свързани с железопътния транспорт. Следва да има координация на равнище ЕС, за да се гарантира, че полетите на къси разстояния се заменят с устойчиви алтернативи. Разтоварването на нашите пътища от трафика означава, че повече товари трябва да се пренасят по релсов път, по вътрешни водни пътища и по море (напр. устойчив морски транспорт на къси разстояния).

⁹ Host S., Grange D., Mettetal L, Dubois U. 2014. *Précarité énergétique et santé : état des connaissances et situation en Île-de-France*, Regional Health Observatory Île-de-France, Paris, стр. 14.

- 5.4.6 Трябва да се изградят основите на европейска промишленост за мобилност с нулеви емисии, която да е в състояние да отговори на нарастващото търсене на алтернативи на двигателите с вътрешно горене и на инфраструктурата за зареждане на автомобили, микробуси, автобуси и камиони, но също така стимулира предлагането за железопътния сектор. Това включва и обширна мрежа от станции за зареждане с електроенергия в цяла Европа и разработването на устойчиви и по-ефективни акумулаторни батерии. Това ще бъде придружено от програми за преквалификация, които предоставят нови възможности за професионално развитие на работниците, напускащи сектора на транспорта, използващ изкопаеми горива.
- 5.4.7 Както вече беше отбелязано в няколко града, етапът на ограничителните мерки поставя предизвикателства пред традиционното използване на градското пространство и мобилността и насърчава експериментирането. В периода на възстановяване може да се използва допълнително развитието на велосипедния транспорт, тъй като това може да спомогне за социалното дистанциране, да намали тълпите в обществения транспорт и да предостави повече пространство и по-лесен достъп до местните магазини. Инвестициите за подобряване на инфраструктурата за велосипедния транспорт могат да окажат бързо въздействие в градовете и между градовете и да стимулират екосистемата в областта на велосипедния транспорт.
- 5.4.8 Превръщането на икономиката в кръгова е от съществено значение за успеха на Зеления пакт. Ето защо например стоманодобивната и циментовата промишленост (основни потребители на енергия) и химическият сектор трябва да бъдат организирани по друг начин.
- 5.4.9 Поставяйки прехода към кръгова икономика на централно място, пакетът за възстановяване може да ускори значително необходимото развитие на инфраструктурата и да насърчи иновациите в областта на алтернативните материали и новите технологии. На първо място, за да се избегне генерирането на отпадъци, ЕС следва да подкрепя инициативи за създаване на стартиращи предприятия и предприятия от сферата на социалната икономика, работещи в областта на ремонта и повторното използване, и да подкрепя съответното обучение (преквалификация) за тези, които губят работни места в условията на икономически спад. Това би могло да бъде насочено по-специално към „райони със справедлив преход“, като им даде възможност да се трансформират от миннодобивни региони към региони с „градски мини“.
- 5.4.10 На второ място, разделното събиране на битови отпадъци е ключово условие за жизнеспособно извличане на стойност от отпадъците чрез рециклиране. Поради това ЕС следва да подкрепя местните власти при преодоляването на недостига на инвестиции за инфраструктурите за събиране, разделяне и рециклиране на битови отпадъци през следващите пет години.
- 5.4.11 Кризата с коронавируса показва, че цифровата революция е важна част от повишаването на устойчивостта на нашите общества. От първостепенно значение е да се инвестира в цифровизацията на основните услуги и да се увеличи способността на правителствата, законодателите и публичните институции да предоставят своите услуги по време на криза. Същевременно трябва да осъзнаем, че цифровите технологии са инструмент, а не крайна цел. Рамката около цифровите технологии трябва да стане публична собственост и трябва да я насочим към високи стандарти за устойчивост, включително строги демократични и технологични гаранции, придружени от мерки за подкрепа в областта на разходите и знанията, при които никой не е пренебрегван. В съответствие с Акта на ЕС за достъпността това означава,

че е необходимо да се гарантира, че цифровата революция осигурява достъпност за повече от 100 милиона души с увреждания в ЕС.

5.4.12 Стратегията „От фермата до трапезата“ би трябвало да посоката, в която следва да поеме продоволствената система на ЕС след настоящата здравна криза, и да насърчава мерки за изграждане на по-устойчиви, по-стабилни и по-справедливи вериги за доставка на храни. Необходими са краткосрочни мерки за преодоляване на сезонния недостиг на работна сила и за предотвратяване на прекъсванията по веригата на доставките. В по-дългосрочен план стратегията „От фермата до трапезата“ и Общата селскостопанска политика трябва да повишат стабилността и устойчивостта на нашата продоволствена система чрез повторно изграждане на по-диверсифицирани селскостопански модели, популяризиране на местните центрове за дистрибуция на храни и по-къси вериги за доставка, подобряване на достъпа до пазара на дребните земеделски стопани, на рибарите и производителите на аквакултури, които оказват слабо въздействие върху околната среда.

5.4.13 Инвестиране в програми за преквалификация за сектори, които е малко вероятно да бъдат приспособени за бъдещето (например, тъй като разчитат в голяма степен на изкопаеми горива). Това означава, че те трябва да търсят възможности за намаляване на изкопаемите горива и да станат по-екологични. Призоваваме за целенасочена инвестиционна политика, която гладко насочва изгубените работни места към сектори с недостиг на работници, а именно секторите на социалната сфера и околната среда.

5.4.14 Държавите членки трябва да инвестират повече в обществени услуги, тъй като кризата показва, че обществените услуги играят ключова роля за спасяването на живота на хората и за справянето с пандемията. Поради това европейските лидери би трябвало да обмислят прилагането на т.нар. „златно правило“ при прилагането на бюджетните правила на ЕС, като освободят публичните инвестиции от изчисляването на дефицита и вземат предвид устойчивостта на съществуващото равнище на дълга. ЕС би трябвало да оцени задълбочено либерализацията на стратегически обществени услуги въз основа на правилата за конкуренция. Би трябвало да се подобри и достъпът до обществени услуги.

5.5 Социални мерки

5.5.1 Прилагането на европейския стълб на социалните права (EPSR) на европейско равнище и във всички държави членки е важна стъпка за проактивното започване на процес на социално сближаване. ЕССП е инструмент за създаване на нов и усъвършенстван набор от социални показатели.

5.5.2 Трябва да поставим работните места в центъра на стратегията на ЕС, като увеличим значимостта на знанията и тяхното непрекъснато прилагане чрез системата за образование, обучение и учене през целия живот, което позволява на европейската работна сила да се адаптира към промените в производствената система след цифровия и „зеления“ преход.

5.5.3 Реорганизацията на работата е от решаващо значение във фазата на възстановяване от кризата, свързана с COVID-19. Както в частния така и в публичния сектор на здравеопазване, стремежът към увеличаване на производителността е в противоречие с качеството на услугите и навреди на професионалния опит, което доведе до драматични последици по време на здравната криза в

повечето държави от ЕС. Преходът към дейности, основаващи се на услуги би довел до по-трудоемка икономика, която противодейства на несигурните работни места в тези сектори, подкрепя по-високи равнища на заетост и връща работни места в реалната икономика. Ето защо политиките за подпомагане на качествената работа в трудоемки сектори, които предоставят висококачествени услуги, са от съществено значение.

- 5.5.4 ЕИСК приветства актуализираната работна програма на Европейската комисия за 2020 г.¹⁰ като компромис за запазване на социалното измерение в стратегията за възстановяване. Някои законодателни и незаконодателни инициативи не могат да бъдат забавени или отложени, тъй като те са стълбовете на социалната програма. Сред тях са: транспонирането на приетите директиви в съответствие с вече договорените срокове (Директива относно равновесието между професионалния и личния живот, Директива относно командироването на работници, Директивата за прозрачни и предвидими условия на труд). Комисията потвърди също така всички инициативи, които биха насърчили справедливото и социално устойчиво възстановяване, включително тези относно прозрачността на заплащането, минималните заплати, справедливото данъчно облагане, младежката заетост, европейска презастрахователна схема за обезщетения при безработица, програмата за уменията и цифровото образование, работата в платформа и правилата на ЕС за икономическо управление. В работната програма липсва актуализиране на здравословните и безопасни условия на труд чрез ефективни превантивни мерки на работното място.
- 5.5.5 Стабилно социално възстановяване означава също така по-добър достъп до профсъюзите и по-добра защита. Трябва да подкрепяме колективното договаряне и демокрацията на работното място. ЕС и държавите членки трябва да подкрепят социалните партньори за значително увеличаване на обхвата на колективното договаряне.
- 5.5.6 Би трябвало да се обърне внимание на ролята на пола. Икономическият спад, предизвикан от настоящата пандемия от COVID-19 има съществени последици за равенството между половете както по време на спада, така и по време на последващото възстановяване. В сравнение с „обичайните“ рецесии, които засягат трудовата заетост на мъжете по-тежко от заетостта на жените, спадът на заетостта във връзка с мерките за социално дистанциране оказва значително въздействие върху секторите с висок дял на заетост сред жените. Освен това затварянето на училища и центрове за дневни грижи значително увеличи нуждите от грижи за децата, което оказва особено голямо въздействие върху работещите майки. Последиците от кризата върху работещите майки вероятно ще бъдат устойчиви предвид стойността на опита им на пазара на труда.

10

https://ec.europa.eu/info/publications/2020-commission-work-programme-key-documents_bg

5.6 Системи на здравеопазване

- 5.6.1 Преди всичко е важно да се подчертае, че една от основните поуки от кризата с коронавируса е необходимостта здравните системи в почти всички европейски държави да бъдат укрепени, преди всичко чрез съсредоточаване върху превенцията. Въздействието на коронавируса поставя здравните системи в цяла Европа под огромен натиск; някои държави са засегнати в по-голяма степен от други, които са различно екипирани по отношение на персонала (лекари и медицински сестри), високо квалифицирани специалисти, медицински изделия и болничен капацитет. Въпреки че отговорността за здравеопазването е национална, разпространението на вируса не признава граници. Той засяга цяла Европа както в нашите граници, така и извън тях и води до санитарни, социални и икономически последици, които налагат спешно да се извършат общи ответни действия на европейско равнище.
- 5.6.2 Кризата с коронавируса разкри зависимостта на ЕС от вноса на медицински продукти от държави извън ЕС. Необходими са инвестиции в здравеопазването, услугите за полагане на грижи и дългосрочни грижи, в областта на политиките за здравна превенция и за здравословни и безопасни условия на труд, в рамките на подход, основан на жизнения цикъл, с подкрепа от институциите на ЕС.
- 5.6.3 Кризата с коронавируса показва, че властта на мултинационалните фармацевтични компании е огромна. За да се увеличи независимостта на фармацевтичната промишленост, трябва да се създаде и голям европейски изследователски фонд за разработването на нови лекарства и ваксини. Институциите на ЕС би трябвало да разполагат с необходимата власт да координират доставките, разпространението и цените на най-важното медицинско и защитно оборудване в рамките на единния пазар.

5.7 Международни отношения

- 5.7.1 Европейският съюз се основава на общи европейски ценности, които не подлежат на обсъждане при никакви обстоятелства¹¹: зачитане на човешкото достойнство и правата на човека, свобода, демокрация, равенство и върховенство на закона. Тези ценности не могат да бъдат пренебрегвани, когато ЕС и неговите държави членки са изправени пред извънредна ситуация и последици от нея от гледна точка на икономическите и социалните предизвикателства. Въпреки че отговорът на настоящата криза трябва да бъде бърз и оправдава някои извънредни и ограничени във времето мерки, те не могат да противоречат на върховенството на закона и да застрашават демокрацията, разделението на властите и основните права на европейските граждани. ЕИСК настоява всички политически мерки в това отношение да бъдат в пълно съответствие с нашите общи ценности, посочени в член 2 от ДЕС.
- 5.7.2 Кризата с коронавируса показва, че международната свободна търговия не предлага гаранции за сигурността на доставките дори при налични запаси от хранителни, здравни и промишлени продукти. Към това трябва да се добави и липсата на прозрачност и проследяемост.

¹¹ Становище на ЕИСК SC/052 относно „Бъдещето на ЕС: ползи за гражданите и зачитане на европейските ценности“.

- 5.7.3 Някои европейски корпорации, които са развили промишлен капацитет на територията на трети държави, би трябвало да бъдат насърчавани да преместят този капацитет в ЕС. Преместването на дейности в промишлеността, селското стопанство и услугите би трябвало да даде възможност за установяване на по-голяма самостоятелност по отношение на международните пазари, за възстановяване на контрола върху производствените методи и за започване на екологичен и социален преход на дейностите. В тези ситуации те биха могли да получат финансова подкрепа от правителствата на държавите членки, без да се прилагат разпоредбите за държавна помощ.
- 5.7.4 Кризата показва също така, че съществуват значителни рискове, свързани със зависимостта на ЕС от Китай за голяма част от производството, особено в областта на медицината (например защитно оборудване). За укрепването на здравните системи в почти всяка европейска страна е много важно тази зависимост по отношение на ключови продукти да се намали. Това може да се постигне чрез разширяване на производството в ЕС (производство на ЕС/верига на доставки) и развиване на производствен капацитет в сътрудничество с други държави, например в Африка (производство на ЕС- Африка/верига на доставки). Добавената стойност на този подход е, че дори най-слабо развитите страни биха могли да развият нови икономически дейности и да укрепват своето здравеопазване.
- 5.7.5 Светът след пандемията би трябвало да създаде нова система на международни отношения, световна икономика и солидарност, характеризиращи се с ангажимент за споделяне на световното богатство и спасяване на човешки животи, както и за защита на постиженията в здравната, научната, интелектуалната и индустриалната сфера. ЕС би трябвало да играе водеща роля в тази нова система за международни отношения, основана на солидарността и сътрудничеството за развитие. Освен това ЕС би трябвало да запази и евентуално да увеличи ангажиментите си за сътрудничество за развитие.
- 5.7.6 Осигуряването на равни условия на конкуренция за световната икономика може да сложи край на експлоатацията на работници, от една страна, и на прекомерните корпоративни печалби, от друга. Включването на МОТ и на стандартите за устойчиво развитие в правилата на СТО и на други агенции, свързани с ООН, би могло да допринесе значително за изграждането на нов, справедлив икономически ред и интелигентна глобализация. Правилата би трябвало да се адаптират в съответствие с това и да се използват по-последователно в бъдеще, за да се насочват всички ресурси и наличен персонал за оказване на помощ там, където е най-необходимо.
- 5.7.7 Всяко посегателство върху основните права трябва да бъде обективно обосновано и трябва да бъдат включени „клаузи за изтичане на срока на действие“. От съществено значение е в целия свят да се гарантира възможно най-бързо възвръщане към нормалното положение с всички основни демократични принципи. Ограничаването на правата на човека, като правото на събиране, свободата на печата, неприкосновеността на личния живот и други, никога не трябва да се превръща в „ново нормално положение“.
- 5.7.8 Необходимо е да се даде нов тласък на геополитическата стратегическа роля на ЕС за насърчаване на мирните процеси в световен план, за да се даде нов тласък на възможностите за икономическо развитие в съседните на ЕС държави, а именно държавите от: Западните Балкани, Съюза за Средиземноморието, Източното партньорство и други засегнати от криза или конфликт държави.

5.7.8.1 В това отношение регионът на Съюза за Средиземноморието и Западните Балкани трябва отново да се превърне в област на възможности за развитие, каквато е било в миналото, когато е било в центъра на обмена на хора, стоки и идеи. Поради тази причина Съюзът за Средиземноморието и Западните Балкани трябва да бъдат в центъра на европейската стратегическа политика за интеграция и взаимосвързаност в областта на транспорта и търговския и културния обмен с конкретна и специална макрорегионална стратегия. За да се благоприятства този контекст, трябва да се даде нов тласък на макрорегионалните стратегии в Средиземноморието и на европейската градска стратегия.

5.8 Миграция и ерата след COVID-19

5.8.1 С избухването на пандемията от COVID-19, последвалата огромна трагедия за националните здравни системи и сривовете на икономиката във всички страни, изглеждаше, че въпросът за миграцията е изчезнал от ползрението и е отстъпил на заден план, с известно безразличие от страна на общественото мнение. Лицата, търсещи убежище, не могат да бъдат изоставени поради настоящата криза. Основните права на защита са в сърцевината на европейските ценности и не могат да бъдат изхвърлени зад борда когато са неудобни. Необходимо е да бъдат възстановени следните мерки:

- възобновяване на процедурите за получаване на разрешения за пребиваване и за признаване на правото на убежище в почти всички европейски държави;
- решаване на проблемите, свързани със здравето, създадени от пренаселеността в центровете за приемане на мигранти;
- справяне с несигурността на работното място (което вече доведе до намаляване, ако не и до пълно спиране на „паричните преводи“, често единственият източник на препитание за семействата на мигрантите, останали в държавите на произход);
- узаконяване на мигрантите, които работят в областта на предоставянето на лични грижи, или в сектора на селското стопанство.
- разработване на обща европейска система за убежище (ОЕСУ), която е задължителна, безопасна и ефективна за всички страни от ЕС за бързо споделяне на общите отговорности;
- разработване и развитие на реалистични, правни, безопасни и осъществими пътища за трудова миграция към ЕС.;
- установяване на постоянен и ефективен диалог с държавите на произход на мигрантите за разработване на структури и комуникационни рамки.;
- увеличаване на икономическата и техническа подкрепа за агенция Frontex;
- гарантиране в краткосрочен план на ангажимента за оценка на преместването на всички ресурси в рамките на многогодишната бюджетна рамка на ЕС за периода 2021—2027 г.

6. План за възстановяване

6.1 Всички посочени по-горе мерки ще доведат до необходимостта от създаване на нова система за икономическо управление със стратегически политики в областта на промишлеността, конкурентоспособността, социалната сфера, околната среда и търговията.

- 6.2 Да се насърчи реформата на икономическото управление на Европейския съюз, като се преразгледа Пактът за стабилност и растеж с цел едновременно осигуряване на стабилност и растеж.
- 6.3 Въз основа на инструмента на ЕС за възстановяване „Next Generation EU“ ще бъде необходимо да се осигури постепенно увеличаване на собствените ресурси на ЕС чрез въвеждането на подходящи приходи, сред които фигурират, например: схеми на ЕС за търговия с емисии, обща консолидирана основа за облагане с корпоративен данък (ОКООКД), цифров данък, данък върху финансовите сделки и налог за CO₂ или сенъоражът.
- 6.4 ЕС трябва спешно да задейства механизъм за координация, който да може да неутрализира агресивното данъчно планиране и да противодейства на явлението укриване на данъци в 27-те държави членки — явление, генерирало за периода 2001–2016 г. средна годишна загуба на данъчни приходи в размер на 46 милиарда евро за държавите членки на ЕС (0,46 % от БВП)¹². В същото време ЕС трябва да задейства мощна стратегия за възпрепятстване изпирането на пари, нещо, което поражда риск от „отравяне“ на производствената система на ЕС и от изкривяване на единния пазар чрез нарушаване на равните условия на конкуренция.
- 6.5 Важно е да се запази европейският модел на права, стандарти и политики за потребителите. Това прави ЕС единствен по рода си. Например в областта на цифровизацията, в етичния кодекс на ЕС в сферата на ИИ, по отношение на „човекът командва“ гледната точка е различна от тази на другите региони по света. Този подход, основаващ се на основните права и свободи, е част от модела на ЕС и би трябвало да бъде запазен, въпреки възникването на климат на по-изострена конкуренция.
- 6.6 Необходимо е да се извлече максимална полза от новите, по-устойчиви бизнес модели (кръгова, споделена, социална икономика и др.). Те също характеризират обществения модел на ЕС и създават двойна добавена стойност — икономическа и социална стойност, а освен това са и инструменти за осъществяване на европейския зелен пакт и целите за устойчиво развитие. Тези бизнес модели предлагат възможност за подпомагане възстановяването на икономиката и същевременно за справяне с обществените проблеми. В този контекст от решаващо значение ще бъдат планът за действие на ЕС за кръговата икономика, както и обещаният план за действие на ЕС за социалната икономика (предвиден за пролетта на 2021 г.). Вдъхновяващите примери, като Европейски алианс на клъстерите, би трябвало да се споделят.
- 6.7 Цифровизацията е както възможност, така и риск за възстановяването. Именно областта на иновациите може да изведе ЕС на преден план. В областта на блоковата верига сме в лидерска позиция. Блоковата верига като технология (а не сведена до биткойн) носи демократични ценности, предлагайки прозрачност и подобрени структури за управление. Въпреки това присъщите на цифровизацията рискове, като увеличаване на безработицата, маргинализация и социално изключване трябва да бъдат управлявани. Трябва да намерим начини да се възползваме от възможностите, като същевременно балансираме рисковете, в контекст, в който ЕС се стреми да остане конкурентоспособен в световен мащаб.

¹² Европейска комисия, 2019 г., *Estimating International Tax Evasion by Individuals* Работен документ № 76—2019.

- 6.8 Насърчаването на социалните иновации като модел за възстановяване чрез съвместно създаване, съвместно проектиране и съвместно производство е възможност. В сложна социална среда с големи обществени предизвикателства единственият начин е да се мобилизират всички ресурси в обществото, като се работи междусекторно и мултидисциплинарно, за да се набележат решения. Организираното гражданското общество е катализатор за социални иновации — движение, което допринесе за създаването на социални системи, водещи до нови политики, структури, продукти, услуги и методи на работа. Днес повече от всякога е нужно участието на гражданското общество, но истинска социална иновация се наблюдава само когато гражданското общество участва.
- 6.9 Дали се появява нов обществен модел? Възстановяването ще се извърши единствено ако има производителност, фискално стимулиране и разпределение на богатството. Може би е време още веднъж да се вдъхне живот на понятието за „социален инвестиционен пакет“, да се работи проактивно и превантивно с цел намаляване на бъдещите разходи за обществото. По този начин ЕС следва да засили инвестициите в социална инфраструктура: i) образование и обучение през целия живот; ii) здравеопазване, дългосрочни грижи и социални грижи; iii) достъпни жилища¹³. Всичко това върви заедно с прилагането на европейския стълб на социалните права на всички равнища, система за проследяване на европейския семестър въз основа на ЦУР, европейския зелен пакт и справедлив цифров преход, основан на ценностите на ЕС, като всички тези елементи могат да се съчетаят, така че да формират основата на нов обществен модел на ЕС.

¹³ Доклад на Работната група на високо равнище относно инвестирането в социална инфраструктура в Европа — *Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe* (Насърчаване на инвестициите в социална инфраструктура в Европа). Документ за обсъждане на европейската икономика № 074, януари 2018 г.

Приложение 1

Таблицата представя структурирано проучване на мерките, които ЕС е приел през последните три месеца с цел справяне с пандемията от COVID-19.

Вид на мерките			
<i>Парични и стабилизиращи</i>	<i>Бюджетни</i>	<i>Основани на гаранции и кредити</i>	<i>Регулаторни и процедурни</i>
Европейски механизъм за стабилност (ЕМС): подкрепа за кризи при пандемия: 240 млрд.EUR; заем за макроикономическа стабилност за държавите от еврозоната, целящ преодоляване на макроикономическите им дисбаланси; в размер на 2% от БВП	Инвестиционна инициатива; Инвестиционна инициатива в отговор на коронавируса — плюс: първоначално 37 млрд. EUR; преразпределение на средства от политиката на сближаване, за съсредоточаване върху последиците от разпространението на вируса; в допълнение отпуснати, все още неразпределени, 28 млрд. EUR в рамките на ЕСИ фондовете	SURE (европейски инструмент за временна подкрепа с цел смекчаване на рисковете от безработица при извънредни обстоятелства): 100 млрд. EUR; преференциални кредити в подкрепа на работници и самостоятелно заети лица; първата част от пакета от мерки за подкрепа	Правила за държавните помощи: възможност за адаптиране на мерките, свързани с всички предприятия и дружества (субсидии за заплати, отлагане на корпоративните данъци и плащанията на ДДС и принос за разходите за обществено осигуряване); пряка финансова подкрепа за клиентите (компенсация на разходи за отменени услуги, събития); възможност за преки фискални мерки за предприятия, изправени пред риск от несъстоятелност поради пандемията, обезщетение за вреди, за които е доказано, че са причинени от пандемията (тук е необходима нотификация от Европейската комисия); възможност за друго обезщетение от публични източници до особено засегнати държави; възможност за директно подпомагане достигащо 800 000 EUR на предприятие
ЦЕБ: извънредна програма за закупуване на активи във връзка с пандемията: 750 млрд. EUR; разширена парична програма за закупуване на ценни книжа в подкрепа на ликвидността на финансовата система	Фонд „Солидарност“ на Европейския съюз: 800 мл. EUR	Общоевропейски гаранционен фонд: 200 млрд. EUR; преференциални кредити, отпуснати от ЕИБ за приоритетна подкрепа на МСП; втора част на пакета от мерки за подкрепа	Гъвкавост на критериите за публично финансиране: по-гъвкаво прилагане на критериите за дисциплина на публичните финанси съгласно критериите на Пакта за стабилност и растеж и европейския семестър
	Европейски фонд за приспособяване към глобализацията: 179 млн. EUR	Финансов инструмент за подкрепа на най-тежко засегнатите МСП: 8 млрд. евро, генерирани въз основа на гаранцията от бюджета на ЕС за ЕИФ, отпуснати от ЕФСИ	Временна отмяна на мита и ДДС при внос на медицински инструменти и оборудване от трети държави
	Повишена гъвкавост, даваща възможност за мобилизиране на всички все още неизползвани средства от ЕСИ фондовете; позволява трансфери между ЕФРР, ЕСФ		Мониторинг и защита на важни европейски активи и технологии

	и Кохезионния фонд; финансиране с ресурси на ЕС на 100 % от разходите по проекти; гъвкавост в прилагането на изискванията за тематична концентрация и др.		
--	---	--	--
